

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ ДЛЯ 8–ГО КЛАСУ «УРОКИ ДЛЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ»

Пояснювальна записка

Нагальною потребою XXI століття є формування такого *способу життя*, який склав би основу *довготривалого ощадливого розвитку* людства. Науково-технічний прогрес, нові технології самі по собі не здатні подолати загрозу екологічної катастрофи, що нависла над людством. Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні імперативи – зобов'язання кожної людини і людства в цілому.

Саме на таких засадах сформувалось поняття *стійкий (сталий) розвиток*, під яким розуміють *такий розвиток, який задовольняє потреби сучасного людства, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби*.

На Конференції ООН з навколишнього середовища 1992 р. вперше були сформульовані основні положення стійкого розвитку, задекларовані у програмному документі «Порядок денний XXI століття». Цей та наступні документи, до яких приєдналась і Україна, сприяли координації зусиль усіх країн і виробленню на цій основі стратегії рішучих дій і практичних заходів у подоланні впливу техногенних факторів на природне довкілля.

У вирішенні цього завдання особливі надії покладаються на освіту. У заяві прийнятій на Всесвітньому Самміті зі стійкого розвитку 1992 р. наголошувалось: *«Освіта для стійкого розвитку має заохочувати формування у людей почуття особистої і колективної відповідальності й таким чином зміни у поведінці, якщо вони необхідні»*.

За рішенням Ради ЮНЕСКО, з 1 січня 2005 року оголошено проведення Десятиріччя освіти для стійкого розвитку. У березні 2005 року Україна стала однією з 55-ти країн, які підписали документ ООН «Стратегія освіти для стійкого розвитку».

Освіта для стійкого розвитку полягає у формуванні в людей стійких, екологічно врівноважених звичок і способу повсякденного життя. Такий спосіб життя дітей і дорослих передбачає певні дії в домашньому господарстві, школі та місцевій громаді для:

- розумного споживання енергії та води;
- зменшення марних витрат сировини;
- зменшення викидання сміття;
- збільшення частки екологічних продуктів у щоденних покупках;
- зміцнення власного здоров'я тощо.

Перехід значної кількості населення України до такого способу життя сприятиме реалізації національних цілей екологічної політики:

- покращенню стану повітря, води, ґрунту;
- стабілізації клімату;
- уповільненню зменшення біологічного видового розмаїття;
- створенню здорових умов життя, в тому числі й для прийдешніх поколінь.

Пропонований курс реалізує завдання освіти для стійкого розвитку і забезпечує дотримання Україною відповідних міжнародних зобов'язань.

Мета даного курсу – сприяти формуванню в учнів розуміння необхідності забезпечити стійкий розвиток себе, своєї родини, громади, країни та всього людства через зміну власної поведінки та способу життя.

Завданнями курсу є створення умов для:

- засвоєння учнями знань про стійкий розвиток та шляхи його досягнення для свідомого вибору способу власного життя;
- усвідомлення ними необхідності збереження глобальної рівноваги та причетності кожного до проблем навколишнього середовища;
- формування в учнів моделей поведінки, що відповідають потребам стійкого розвитку;
- розвиток в учнів ставлення до проблем стійкого розвитку як до особистісно важливих, пов'язаних із власною системою цінностей, а також здатності і бажання діяти у цьому напрямі.

Курс має сприяти розвиткові в учнів ключових компетентностей:

- умінь міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, брати участь в дискусії, аргументувати думку, приймати рішення, спілкуватись в малих та великих групах на матеріалі, пов'язаному із питаннями стійкого розвитку;
- опанування способами самостійного отримання та обробки різнобічної інформації з різних джерел, проведення самостійних досліджень та експерименти щодо використання та ресурсозберігання у сім'ї, громаді, місті, селі, регіоні, країні в цілому;
- навичок активного слухання, ефективної комунікації, участі у роботі малої групи та відповідальності за результати спільної діяльності, організації роботи малої групи (екокоманди).

Навчальний курс стосується способу життя учня у сфері повсякденного використання ресурсів (енергії, води, здоров'я, рослин, стосунків з іншими людьми, покупок та відходів). Тому його головною особливістю є взаємозв'язок між уроком і життям учня та його родини. Хоча значну частину свого дня учень проводить у школі, найбільший вплив на дбайливе використання ресурсів і формування способу життя, орієнтованого на стійкий розвиток, він має вдома. Адже спосіб життя полягає в повторенні з ранку до вечора щоденних дій, котрі впливають на ресурси та стан середовища: ранковий туалет і використання води, набір і походження продуктів, що споживаються на сніданок, дорога до школи, а після повернення зі школи – вибір покупок, використання електроенергії й тепла вдома тощо.

На уроках учні лише отримують інформацію, необхідну для діяльності вдома, та обговорюють набутий ними практичний досвід. Однаково важливими є як урочна, так і позаурочна складові навчальної роботи. Досвід екологічних дій у домашньому господарстві інколи переноситься до школи, на пришкільну територію.

Навчальний курс дає вчителю важливі інструменти впливу на родину учня. Взаємодія з батьками є важливим елементом на всіх етапах навчання.

Вирішення названих завдань передбачає активні та інтерактивні методи навчання, спрямовані на:

- залучення учня й учителя до пошуку нових дієвих рішень у пошуку й отриманні знань;
- навчання свідомої участі в командній роботі та способів колективної взаємодії;
- поєднання елементів гри й наукового дослідження;
- навчання оцінювання власних дій і можливостей;
- розвиток умінь формулювати позицію, висувати і перевіряти гіпотези;
- використання різних джерел інформації;
- розвиток творчих можливостей й інтересів учня.

Методи та прийоми, застосовані в цьому курсі:

- дискусії та обговорення;
- розв'язання проблем;
- мозковий штурм;
- робота в групах;
- інтерв'ю;
- анкети;
- аналіз аргументів „за” і „проти”;
- навчальні ігри;
- робота на місцевості (екскурсії, візити до органів влади тощо);
- портфоліо та виставки.

Виходячи з того, що навчальний курс є елективним, тут можливі нетрадиційні способи оцінювання учнів, орієнтовані на прояви змін у ставленнях та поведінці учнів. Учитель може оцінювати учнів, виходячи з їхньої активності на заняттях, залученості до дій на користь довкілля у школі та місцевій громаді, а також активності у домашньому господарстві – проведення дворазового (з інтервалом щонайменше трьох місяців) аудитів уживання ресурсів у домашньому господарстві і занесення відомостей до спеціальних бланків вимірювання відходів, вживання води та енергії.

Структура та зміст програми

Курс розрахований на 35 годин навчального часу. За цей час опрацьовується 7 основних навчальних тем, 2 вступні та заключна.

Вступ. Ознайомлення учнів із завданнями і структурою курсу. Тенденції сучасного розвитку людства. Поняття «стійкий розвиток». «Порядок денний на XXI століття». Взаємозв'язок між способом життєдіяльності людини і стійким розвитком. Сподівання і побоювання щодо власного майбутнього. Можливі рішення і дії. Представлення Аудиту. Поняття екологічного сліду та способу його обрахунку.

Тема 1. Зміст та особливості курсу. Наші основні ресурси – вода, повітря, енергія, земля (територія). Їх обмеженість і невідтворюваність. Вимірювання власного впливу на навколишнє середовище. Як проводити домашні аудити. Створення екогруп: обов'язки та відповідальність кожного. Вибір теми: чому це важливо? Планування діяльності екогрупи.

Тема 2. Сміття. Чому сміття – це проблема людства. Кількість сміття у власному домі. Як зменшити кількість сміття. Сортивання сміття для подальшої переробки. Вторинне використання паперу. Компостування. Друге життя старих речей. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо використання та економії ресурсів.

Тема 3. Вода. Скільки води потрібно людству для виживання? Чиста вода – джерело виживання. Скільки води витрачає твоя сім'я? Воду необхідно і можливо використовувати більш економно і ефективно: ідеї та практичні поради. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо використання водних ресурсів.

Тема 4. Енергія. Проблеми, пов'язані з традиційними джерелами енергії. Як виміряти використання енергії? Скільки енергії використовує твоя сім'я? З'ясування рівня енергоспоживання домашніх електроприладів, правил експлуатації електроприладів. Енергозберігальний спосіб життя. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо збереження й раціонального використання енергії.

Тема 5. Покупки. Твій вибір покупок. Економія ресурсів. Переваги місцевих виробників. Екологічні аспекти упаковки. Життєвий цикл продукції. Чому ми купуємо? Дослідження споживацької поведінки твоєї сім'ї. Планування подальших дій щодо покупок і змін індивідуальної споживацької поведінки.

Тема 6. Здоров'я. Основи здорового харчування. Вегетаріанство. Рослинні продукти. Шумові, електромагнітні та інші навантаження та способи зменшення їх шкідливого впливу. Турбота про зір. Рухливість. Планування подальших дій і змін індивідуального способу життя

Тема 7. Стосунки. Ти й твоє найближче оточення. Як ти взаємодієш з іншими людьми. Принципи ефективних стосунків. Конфлікти, їх причини та розв'язання. Доброзичливість – основа стосунків. Планування подальших дій і змін індивідуальної поведінки щодо стосунків з іншими людьми.

Тема 8. Рослини. Рослини - наші друзі. Важливість для людини існування рослин. Рослини в місті. Рослини в твоїй оселі. Домашній сад, домашній город, «зелена аптека». План дій щодо розведення і збереження рослин.

Тема 9. Сстійкий розвиток - новий стиль мого життя. Твій внесок у справу збереження ресурсів. Досяжні цілі. Оцінки і побажання щодо свого майбутнього. Визначення бажаних змін у способі життя сім'ї та окремих її членів.